

SIMO HÄYRYNEN, *Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*
 MIKKO KUMPULAINEN, *Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*
 JUHA ROSLAKKA, *Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden osasto*

Akateeminen identiteetti haussa – tapauksena Rural Studies- opiskelijat

TIIVISTELMÄ

Artikkelissa tarkastellaan sitä, miten verkostomaisen Rural Studies (RS) -opetusohjelman opiskelijat ja opetuksen järjestäjät reagoivat vakiintuneiden koulutusrakenteiden ja opinalojen muutoksiin ja mitä vaikutuksia muutoksilla on opiskelijoiden akateemiseen identifiointiin eli samaistumisprosessiin. Näkökulmana on, että yksittäisen opetusohjelman ohella valtakunnallisen koulutuspolitiikan tulee ottaa huomioon koulutuskentän fragmentoitumisen vaikutukset, kuten eri opinalojen ja koulutusohjelmien välillä liikkuvien opiskelijoiden määrällinen kasvu ja sopeutumisvaikeudet. Opiskelijan akateemisen identiteetin samoin kuin samaistumisen kohteena olevan oppiaineen ulkoisen imagon merkitys on viimeaikojen murroksessa muodostunut aiempaa moninaisemmaksi, dynaamisemmaksi ja arvaamattommaksi. Oppiaineen imagon kannalta RS-ohjelman opetuksen järjestäjät nostivat tärkeäksi kysymykseksi sen, miten opinto-ohjelma pystyy markkinoimaan itseään niille opiskelijoille, joilla ei ole maaseututaustaa.

Suomalainen korkeimman asteen koulutus on murroksessa. Viimeisimpiä merkkejä siitä ovat pitkään suunniteltu ja yliopistojen rahoitusjärjestelmää radikaalisti muuttava yliopistolain uudistus sekä ennestään itsenäisiä yliopistokokonaisuuksia yhdistelevät konsortiot. Murros on ravisuttanut vakiintuneita koulutusjärjestelmiä ja niiden myötä opiskelijoiden oppimisympäristöjä. Useat perinteiset opinalat ovat kohdanneet sopeutumisvaikeuksia etenkin muuttuneiden kustannustehokkuusvaatimusten edessä (mm. Rinne 2005). Uusia maisteriohjelmiä ja muita opetusohjelmia on syntynyt niin sanotun Bologna -prosessin edistämänä entisten rinnalle kilpailemaan kandidaattiotintoja suorittaneista yliopisto-opiskelijoista. Tässä artikkelissa kysymme, miten erään tällaisen opetusohjelman opiskelijat ja vetäjät itse reagoivat näihin dramaattisiin muutoksiin ja mitä vaikutuksia mahdollisilla kulttuurisilla viiveillä eli aiemmin kehittyneillä, mutta yhä elinvoimaisilla totumuksilla ja toimintatavoilla (ks. Ogburn 1964) on opiskelijoiden akateemisiin identiteetteihin nykyvaiheessa.

Tarkastelu kohdistuu vuonna 2002 perustetun Rural Studies -kumppanuusohjelman opiskelijoihin ja opetuksen järjestäjiin. RS-kumppanuusohjelma on Helsingin yliopiston Mikkelissä sijaitsevan Ruralia Instituutin koordinoima monitieteisten maaseutuopintojen kokonaisuus, johon osallistuu opiskeli-

joita kymmenestä eri yliopistosta¹. Käsillä oleva tutkimusaineisto perustuu ohjelman opiskelijoille vuoden 2007 aikana tehtyyn lomakekyselyyn. Lisäksi ohjelman koordinaattoreilta ja vastuuhenkilöiltä tiedusteltiin heidän käsityksiään verkosto-ohjelman ulkoisesta imagosta ja sen kehittämistarpeista. Tarkastelusta jätettiin tietoisesti pois verkosto-opetuksen tekninen osa, vaikka sen uskotaankin olevan tärkeä osa nykyopiskelijan identiteettiä. Verkosto-opetuksen tekninen toteutus ei tässä tapauksessa kuitenkaan muodosta omintakeista muuttujaa.

Kyselyjen tarkoituksena oli selvittää, miten opiskelu kahdessa luonteeltaan erilaisessa opiskeluyksikössä, omassa kotiyliopistossa ja verkostomaisessa RS-opinto-ohjelmassa, vaikuttaa opiskelijoiden omaksumaan akateemiseen identiteettiin. Vastauksia haimme tarkastelemalla RS-opiskelijoiden lähtökohtia ja koulutukseen kohdistamia odotuksia sekä opetuksen vetäjien koulutukselle luomia tavoitteita.

Mihin tietoa opiskelijan akateemisesta identiteetistä tai siihen johtavasta samaistumisprosessista tarvitaan? Opetusministeriön internetsivuilla (OPM 2007) esillä olevien tiedotteiden mukaan maisteriohjelmat ja yliopistojen väliset opetusverkostot ovat lisänneet suomalaisen yliopisto-opetuksen joustavuutta. Samanaikaisesti lienee sanomattakin selvää, että uudet opetusohjelmat ovat tuottaneet paineita vakiintuneille koulutusala-asetelmille. Näkemyksemme on, että yksittäisten koulutusohjelmien ohella myös valtakunnallisen koulutuspolitiikan suunnittelijoiden on kyettävä reagoimaan korkeakoulutuskentän fragmentoitumiseen ja sen vaikutuksiin yhtäältä opiskelijoiden vakiintumiseen ja toisaalta siihen, miten paljon opetuksen suunnittelijat antavat tilanteen vaikuttaa opetussisältöihin. Arvioinnin avulla hahmottuu välimatka oppiaineelle tuotetun imagon ja siitä yksilölle käytännön kautta syntyvän kuvan välillä, minkä pitäisi mielestämme olla olennainen indikaattori silloin, kun opetuksen laatua määritellään.

Tarkennettakoon, että opiskelijan kiinnittymisestä oppiaineeseen ei tule vetää liian suoria linkkejä koulutuksen yleiseen tarpeeseen. Tarve on osaltaan suoraa seurausta yhteiskunnallisesta muutoksesta, jossa val-

tion, pääoman ja julkisen sektorin laitosten sekä kansalaisten roolit ja suhteet muuttuvat. Monien asian tuntijoiden mukaan nykyhetkessä vaikuttaa uusi, kilpailuhenkisen suorituskeskeisyyden kulttuuri, mikä perustuu instituutioiden jatkuvaan saneeraamiseen ja uusliberalistiseen ajatteluun (esim. Rinne 2005; Harvey 2008). Kyse ei kuitenkaan ole kertakaikkisesta muutoksesta vaan pikemminkin "jatkuva hivuttamisen prosessista", joka koostuu lukuisista eri kokoisista muutoksista. Hivuttaminen saa aikaan ristiriitoja ja sen myötä syntyvät uudet roolit ja identiteetit ovat monella tavoin hauraita (Ball 2004: 6–7). Emme siis voi olla varmoja, onko opiskelijan voimakasaan samaistuminen tiettyyn oppiaineeseen todella sisäsynnyistä ja henkilökohtaista, vai onko se joidenkin ulkopuolisten tekijöiden, kuten muoti-ilmiöiden ja vastaavien trendien sanelemaa.

Tarkastelun lähtökohta on, että opiskelijan akateemisen identiteetin samoin kuin samaistumisen kohteena olevalle opinalle kehitetyn imagon merkitys on viime aikojen murroksessa muodostunut aiempaa moninaisemmaksi, dynaamisemmaksi ja arvaamattommaksi. Joku voisi ajatella, että jatkuva muutos hankaloittaa opetuksen pitkäjänteistä suunnittelua. Myös opettajien ja suunnittelijoiden paineet tuloksellisuuteen saattavat ohjata toimintaa kysynnän tarpeiden mukaisesti (esim. kilpailutus, vaihtoehtoiset rahoitusmallit; ks. Ball 2004: 8). On hyvä muistaa, että koulutuksessa ei ole enää pelkästään kyse kansallisvaltion näkökulmista. Siinä on kyse globaalista politiikasta, missä koulutusta pidetään yhä enemmän kansainvälisenä liiketoimintamahdollisuutena (esim. emt.; Rinne 2005; Baldwin 2006). Korkeimman koulutuksen suunnitelmassa joudutaan Suomessakin ottamaan huomioon Euroopan unionin ja OECD:n kaltaisten kansainvälisten organisaatioiden suositukset.

Opiskelijan akateemisen identiteetin synnystä ja rakenteesta

Opiskelijan akateemisella identiteetillä tarkoitamme opiskelijan eri vaiheissa kokemaan samaistumista omien oppiaineittensa sosiaalisiin ja kulttuurisiin normeihin ja konventioihin. Stuart Hallin (1999: 22) mukaan identiteetti on sellainen mentaalinen prosessi, joka sijoittaa ihmisen subjektiiviset tuntemukset sosi-

¹ Rural Studies -ohjelmaa toteuttavat Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopistot sekä Åbo Akademi. Lisäksi opintojen tuottamisessa ovat mukana yliopistojen alaiset Mikkelin (HY), Kajaanin (OuY), Kokkolan (JY/OuY) ja Seinäjoen (HY) täydennyskoulutusyksiköt.

aalisen maailman objektiivisiin paikkoihin. Henkilökohtaisen itseyttä ja identiteettiä haetaan muiden arvostusta ja hyväksyntää (ks. esim. Pizzorno 1991). Näin ollen se, miten ihminen hahmottaa ympäröivää maailmaa, määrittää pitkälti hänen paikkaansa sosiaalisen maailman arvorakenteissa.

Oili-Helena Ylijoki (1998) katsoo, että etenkin perustutkinto-opiskelijoilla on yleensä tavattu vahva tieteenalaspesifinen habitus. Lähtöoletuksemme on, että nykyisessä maisteri- ja verkosto-opetusohjelmien invaasiossa opiskelijalle kehittyä aiempaa monimuotoisempi ja ehkä fragmentarisempi, hybridi identiteetti (ks. Ball 2004; Hall 1999). Klassinen oppiainejako luonnontieteisiin ja humanistisiin tieteisiin ei enää riitä kattamaan opiskelijoiden akateemista samaistumista. Opiskelijan sidos yhden, mahdollisesti hyvinkin vakiintuneen ja traditionaalisen sisäänpääsyopin alan (fysiikka, sosiologia, taidehistoria) konventioihin olisi siten aiempaa heikompi.

Samalla kun opiskelijat menettävät traditioiden mukanaan tuomaa pysyvyyttä, he saattavat olla aiempaa valmiimpia hyväksymään akateemisen identiteettinsä aineksiksi yleensä akateemisen maailman ulkopuoliseksi tulkittuja piirteitä, kuten työelämään liitettyjä valmiuksia. Opiskelijalle saattaa kehittyä voimakkaasti jakautunut minuus (divided self), missä identiteetin eri osatekijät joutuvat jopa konfliktiin keskenään (ks. tarkemmin James 1983).

Opiskelijan akateemisen identiteetin ja oppiaineen imagon välillä on syytä tehdä tarkka ero. Oppiaineen imagon ylläpitämiseen osallistuvat vaikka koulutusorganisaation ydinhenkilöt, paikalliset roolimalit (opettajat) sekä organisaatioissa mahdollisesti omaksutut akateemiset esikuvat. Oppiaineen imago on enemmän tai vähemmän tarkoitushakuisesti muokattu ulkoinen kuva oppiaineen sisällöstä ja sen sosiokulttuurisesta järjestelmästä. Akateemisen heimokulttuurin (ks. Becher 1989) käsite tarkoittaa sitä, että jokainen tieteenala muodostaa oman erityisen kognitiivis-epistemologisen ja sosiokulttuurisen kokonaisuutensa omine totuuskäsityksineen ja pedagogisine koodeineen. Tällainen ulospäin suuntautuva oppiaineimago ei ole varsinaisesti markkinointia, mutta siihen voi sisältyä tietoisia pyrkimyksiä vedota oppiaineyhteisön materiaalisen kehityksen kannalta ratkaiseviin hallinnollisiin ja taloudellisiin tahoisiin. Muokkaus voi tapahtua valikoiduin viittauksin aka-

teemisiin tai akateemisen maailman ulkopuolisiin ilmiöihin, kuten tarkastelemamme maaseutututkimuksen tapauksessa vaikkapa aluepolitiikkaan tai aihepiiriin merkitykseen kansallisen identiteetin kannalta. Nämä tuntuvat olevan varsin tavanomaisia epiteettejä esimerkiksi RS-opinnoissa.

Nykyisessä suomalaisen yliopistokentän murroksessa opiskelijan akateemisen identiteetin ja oppiaineen imagon keskinäisestä yhteydestä saattaa muodostua tärkeä solmukohta, kun ratkaistaan opetuksen kauaskantoisuuteen vaikuttavia kysymyksiä. Näkemysmme mukaan uudessa, entistä hienovaraisemmin jakautuvassa koulutusmaailmassa vahvistuu progressiivinen ja transkulturoituva eli tässä tapauksessa eri tieteenalojen ja akateemisten heimokulttuurien välillä joustavasti liikkumaan kykenevä opiskelija. Tällaiset transkulturoituvat opiskelijat muodostavat liikkuvan opiskelija-aineksen, joka murrosaikoina kasvaa suuremmaksi, mutta vähenee systeemin vakiintuessa.

Mikä sitten on opiskelijoiden uudensuuntautuneen verkosto-opetusohjelmiin tuntemaan samaistumisen suhde opetusohjelmien ympärille muokattuihin imagoihin? Edustavatko opiskelijat uuden ajan globaaleja, luontevasti liikkuvia koulutusnomadeja vai epätoivoisia harhailijoita? Valikoituuko vaikkapa RS-ohjelmaan opiskelemaan aivan tietyn tyyppisiä ihmisiä? Analyysimme perusjännite syntyy siitä, että opetusohjelmaan osallistuvilla opiskelijoilla on erilaiset lähtökohdat – pääaineet, lähtöoppimisympäristöt ja kotiseudut – mitkä luovat erilaisia ja erivahvuisia lähtöryhmäminuuksia.

Organisaatiopsykologisissa tutkimuksissa on huomattu, että yksilöillä voi olla useita sidonnaisuuksia ja sitoumuksia organisaation eri tasoilla. Jukka Lipponen ym. (2005) ovat tutkineet sosiaalisen identiteetin teorian näkökulmasta sitä, miten toimijat samaistuvat organisaatioiden sisällä sen eri tasoihin (esim. yliopisto vs. laitos, päähankkija vs. alihankkija). Sosiaalisen identiteetin teorian perusolettamus on, että yksilöt määrittelevät itsensä pitkälti omien ryhmäjäsenyyksiensä perusteella (emt.: 97). Omassa tutkimuksemme yksilöillä on esimerkiksi eri asteisia sitoumuksia oppiaineeseen/laitokseen, tiedekuntaan, yliopistoon ja valtakunnalliseen opetusohjelmaan.

Sovellamme opiskelijoiden akateemisen identiteettien tarkasteluun Lipposen ym. (2005) hahmotte-

	Samaistuminen omaan oppiaineeseen vahva	Samaistuminen omaan oppiaineeseen heikko
Samaistuminen RS-ohjelmaan vahva	<i>transkulttuurinen samaistuja (multiple identifiers)</i>	<i>yläryhmään samaistuja (superordinate identifiers)</i>
Samaistuminen RS-ohjelmaan heikko	<i>alaryhmään samaistuja (subgroup identifiers)</i>	<i>ei-samaistujat (non-identifiers)</i>

KUVIO 1. Opiskelijoiden samaistujaprofiilit omaan oppiaineeseen ja Rural Studies -ohjelmaan

lemaa nelikenttää erilaisista samaistujaprofiileista. Akateemisen identiteetin kannalta RS-opiskelijoilla on kaksi samaistumisen kohdetta; opiskelijoiden oma oppiaine kotiyliopistossa sekä RS-ohjelma. Tarkasteltaessa RS-ohjelmaa ja opiskelijoiden omaa oppiainetta sosiaalisena ympäristönä pidämme heidän omaa oppiainettaan sosiaalisen identiteetin suhteen sosiaalisena alaryhmänä (subgroup). RS-ohjelmaa käsittelemme yläryhmänä (superordinate group). Kun samaistumista tarkastellaan dikotomisella asteikolla vahva–heikko, opiskelijoista muodostuu neljä erilaista samaistujaprofilia (ks. Lipponen ym. 2005: 100) (kuvio 1).

Aiemman tutkimuksen (ks. Lipponen ym. 2005; Mael & Ashforth 1992) pohjalta luotiin tähän tutkimukseen sopivat ryhmäkokoihin, ryhmästatuksiin, henkilöidenvälisiin kontakteihin ja ryhmienvälisiin kilpailuihin perustuvat oletukset opiskelijoiden samaistumisprosesseista:

- Mitä enemmän yksilö kokee, että muut arvostavat hänen ryhmävalintaansa, sitä vahvemmin hän samaistuu ryhmäänsä.
- Mitä enemmän yksilöllä on positiivisia sosiaalisia kontakteja tietyn ryhmän kanssa, sitä todennäköisemmin hän pitää itseään tämän ryhmän jäsenenä, mikä puolestaan johtaa vahvaan samaistumiseen tähän ryhmään.
- Samaan yläryhmään (RS) kuuluvien alaryhmien (lähtöoppiaineet) välinen kilpailu vähentää yksilöiden samaistumista yläryhmään ja voimistaa samaistumista omaan alaryhmään.
- Yläryhmän (RS) osoittama eri alaryhmien (lähtöoppiaineet) epäoikeudenmukainen kohtelu vähentää yksilöiden samaistumista yläryhmään ja voimistaa samaistumista omaan alaryhmään.

Mielenkiintoisen lisäjännitteen tarkasteluun luotse, että RS-ohjelma perustuu yhtäältä varsin moderniin koulutuspoliittiseen ideaan, verkosto-opetukseen, ja siihen voimakkaasti kytkettyihin työelämävalmiuksiin, mutta niiden lisäksi maaseutukysymyksiin, jotka usein – eikä vähiten nuorison keskuudessa – koetaan vanhanaikaisiksi ja arvoiltaan konservatiivisiksi (ks. myös Hyvärinen 2002). Asia ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Vaikka maaseutu ei ehkä edustakaan nuorison suosimaa urbaania sykettä, se voi ylläpitää ja vahvistaa nostalgisia tuntemuksia, mitkä taas vetoavat moniin ihmisiin eräänlaisena kuviteltuna pakona arjen kiireestä ja tylyydestä. Lisäksi monet näkevät maaseudun edustavan positiivisia luonto- ja ympäristöarvoja verrattuna luonnosta vieraantuneiksi koettuihin kaupunkeihin.

Kyselyssämme jäsenyyttä RS-opiskelijoiden asuttama kulttuurinen kontaktivyyhyke eli eri opinalojen strukturoima yhteistila, josta voi aikaa myöten muodostua uusia strukturoivia opinaloja. Voiko maaseutuopetus muodostaa oman becheriläisen heimokulttuurinsa, on kysymys, johon tämän selvityksen yhteydessä oli mahdollista paneutua vain pintapuolisesti.

Kyselyn toteutus

Rural Studies –verkoston taustaa

Rural Studies -verkoston jäljet johtavat aina 1960- ja 70-lukujen elinkeinorakenteen murrokseen sekä sitä seuranneeseen maaltapakoon ja yhteiskuntatieteellisen kiinnostuksen heräämiseen. Verkoston suunniteluhanke käynnistyi 2000–2002 ja tuolloin solmittiin yliopistojen välinen sopimus verkoston rakentamises-

ta (Hiltunen ym. 2009: 43). RS-ohjelman ensimmäinen opiskelijahaku oli syksyllä 2002. Kaudella 2007–2009 RS-opinnot siirtyivät rakennerahastorahoituksesta opetusministeriön perusrahoitukseen ja samalla rahoitus pieni olennaisesti.

Tällä hetkellä ohjelma on itsenäisten yliopistojen muodostama maaseutualan opintoja antava kumppanuusverkosto, missä opiskelijat valmistuvat omien yliopistojensa oppiaineista maaseutualan asiantuntijoiksi (Hyryläinen & Uusitalo 2006: 244). Opinnoissa muun muassa ”erikoistutaan maaseutukysymyksiin monitieteisestä näkökulmasta ja tutustutaan laajasti maaseutututkimuksen ja -politiikan kenttään ja sen asiantuntijatehtäviin” (Rural Studies 2010). RS-verkostolla on olemuksensa mukaisesti verkottunut johtamis- ja hallintomalli, minkä hallinta on koko ajan ollut yksi hankkeen suurimpia haasteita. Sen kokonaisuudesta ja kehittämisestä vastaa johtokunta, jossa on edustus kustakin verkostossa mukana olevasta yliopistosta sekä verkostoa koordinoivasta yksiköstä.

Rural Studies -opetussuunnitelmassa on alusta alkaen painotettu voimakkaasti työelämälähtöisyyttä. Opintokokonaisuus on integroitu työelämään ja maaseutualan työmarkkinoiden tarpeisiin (Hyryläinen & Uusitalo 2006: 244). Tämä tapahtuu niin, että potentiaalisilta työnantajilta kartoitetaan, millaisia tietoja ja taitoja alan maistereilta edellytetään. Lisäksi opiskelijat ja verkoston vetäjät luovat jo opintojen aikana suhteita ja verkostoja työnantajkenttään. Mahdollisiksi työmarkkinoiksi RS-koordinaattorit nimeävät muiden muassa maaseudun kehittämishankkeet sekä erilaiset alan järjestöt, virastot ja tutkimuslaitokset. Olennainen opiskelijoiden yhtenäisyyteen vaikuttava tekijä on, että verkoston opetus tapahtuu sekä lähiopetuksena että etäopetuksena. Opiskelijoita rohkaistaan lisäksi muodostamaan sellainen opiskelijayhteisö, mikä on tunnistettavissa ja hyödynnettävissä myös opintojen jälkeen työelämässä.

Todettakoon, että vuosina 2002–2005 aloittaneita RS-perus- ja -jatkotutkinto-opiskelijoita oli 128. Heistä valtaosa enemmistö (yli 90 prosenttia) oli naisia. Opiskelijat tulivat melko tasaisesti eri yliopistoista; tosin viimeiseksi mukaan liittyneistä Lapin ja Kuopion yliopistoista hieman muita vähemmän. Kolmannes opiskelijoista edusti alue- ja maantiedettä. Yhteiskunta- ja ympäristötieteet (mm. biologia, maa-

ja metsätaloustieteet) kattoivat kummatkin noin viidenneksen kokonaisopiskelijamäärästä. Humanistisia ja taloustieteitä opiskelevia oli alle 10 prosenttia ja muilta aloilta vain yksittäisiä edustajia. Suurin osa opiskelijoista oli lähtöisin maaseudulta ja yli 40 prosenttia Länsi-Suomen läänistä.

Opiskelijoille suoritetun lomakekyselyn laatimisessa käytettiin apuna verkostossa laadittua RS-opiskelijoiden opiskelemaan pyrkimisen motivaatioita selvittänyttä tutkimusta (Hyvärinen & Pylkkänen 2002). Siinä aineistona toimivat hakemuksiin kirjoitetut perustelut, jotka niihin mahdollisesti sisältyvän sisäänpääsypyrkimyksen vuoksi voivat tietenkin vääristää todellisia perusteita. Joka tapauksessa suurin osa hakijoista perusteli hakemustaan sillä, että he itse ovat maaseudulta kotoisin. Sen voi olettaa luovan tiettyä suuntausta myös heidän identifikaatioonsa.

On vaikea arvioida, miten aitoja tai epäaitoja tunteenilmauksia kyselyssä esiintyneet kotiseutuhenki, maaseuturomantiikkaa tai maaseudun säilyttämisen halu opiskelijaksi hakemisen motiiveina ovat. Hakijoiden maaseututaustaisuus voisi viitata edelliseen. Muita motiiveja hakemiseen olivat RS polkuna toiselle tieteenalalle, opintojen joustavuus, matkustamaan pääseminen ja käytännölläisyys. Kritiikkiä tuli useiden, esimerkiksi maatilamatkailuun tutustuvien, intensiivikurssien vaatimista kustannuksista, jotka muodostavat opetusohjelmalle eräänlaista epävirallista lukukausimaksua (Hyryläinen & Uusitalo 2006: 246).

Lomakekysely opiskelijoille

Tutkimuksemme kyselylomakkeet täytettiin sähköisesti internetissä touko- ja syyskuun 2007 välisenä aikana. RS-ohjelman koordinaattori ilmoitti kyselystä ohjelman opiskelijoille sähköpostitse. Tieto lähetettiin 118:lle ohjelmassa opiskelevalle tai opiskelleelle opiskelijalle. Vastanneiden määrä pysyi kahdesta uusintakierroksesta huolimatta melko alhaisena. Ainoastaan 38 opiskelijaa vastasi kyselyyn, jolloin vastausprosentti jäi 32 prosenttiin. Koska kyselyaineiston määrä jäi näin pieneksi, korostamme, että tulokset ovat suuntaa antavia ja tulosten analysointi on vastaavasti mielekästä ainoastaan kuvailevalla tasolla.

Kyselyyn vastanneet olivat pääosin naisia, vastaajien ikä vaihteli 23:sta 50:een mediaanin ollessa 28,5

vuotta. Vaikka valtaosa RS-opiskelijoista on kotoisin maaseudulta, tutkimukseen osallistuneet jakautuivat tasaisesti kaupunkimaisesta ja maaseutuympäristöstä lähteneisiin. Kotimaakunnan perusteella vastaajat peittivät koko maan etelästä pohjoiseen. Todettakoon, ettei pääkaupunkiseudulta kotoisin olevien ollut muutamissa tapauksissa helppoa tunnistaa omaa

maakuntaansa ja siksikotimaakunnaksi esitettiin Helsinkiä tai Espoota.

Vastaajat edustivat kaikkia RS-verkoston jäsenyliopistoja Åbo Akademia lukuun ottamatta. Eniten vastauksia saapui Joensuun yliopistossa opiskelevalta opiskelijoilta. Oppiaineittain tarkasteltuna miltei puolet kyselyyn osallistuneista edusti yhteiskuntatie-

TAULUKKO 1. Mielipiteet omasta oppiaineesta ja Rural Studies -ohjelmasta

	Samaa mieltä (lkm)	Eri mieltä (lkm)	Ei osaa sanoa (lkm)
1. Minua kiinnostaa, mitä ulkopuoliset ajattelevat laitoksestani/oppiaineestani	21	9	8
2. Minua kiinnostaa, mitä ulkopuoliset ajattelevat Rural Studies -ohjelmasta	23	10	5
3. Muut opiskelijat arvostavat korkealle omaa laitostani	14	8	16
4. Muut opiskelijat arvostavat korkealle Rural Studies -ohjelmaa	8	6	24
5. Mikäli oman alani opiskelija haluaa menestyä urallaan, hänen olisi syytä opiskella omalla laitoksella	4	14	20
6. Opiskelu Rural Studies -ohjelmassa vaikuttaa myönteisesti oman alani opiskelijoiden urakehitykseen	23	1	14
7. Rural Studies -ohjelmassa suositaan mielestäni tiettyjä yliopistoja	7	14	17
8. Rural Studies -ohjelmassa suositaan mielestäni tiettyjä oppiaineita	12	14	12
9. Rural Studies -ohjelmaan osallistuvien oman alani laitosten välillä esiintyy kilpailua	1	11	26
10. Rural Studies -ohjelman tapaamisissa eri yliopistojen opiskelijat pyrkivät korostamaan oman laitoksensa paremmuutta	3	18	17
11. Eri yliopistojen opiskelijat vertailevat ja arvioivat oman alansa opetusyksikköjä toisiinsa	25	8	5
12. Rural Studies -ohjelma parantaa asemaani työmarkkinoilla	33	1	4
13. Rural Studies -opintoihin liittyneet toiveeni ovat toteutuneet ohjelmassa	24	4	10
14. Rural Studies -ohjelma on vahvistanut perinteistä maaseututunnettani	18	8	12
15. Rural Studies -ohjelma on uudistanut perinteistä maaseutukäsitystäni	29	4	5
16. Rural Studies -ohjelma on monipuolistanut sosiaalisia suhteitani	21	9	8
17. Rural Studies -ohjelma on lisännyt omanarvon tunnettani	21	5	12

N = 38

teitä, kun tähän ryhmään sisällytettiin aluetieteet ja maantiede eri alaryhmineen. Vastaajien opiskeluaika vaihteli yhdestä vuodesta yhteentoista mediaaniopiskeluaikaan ollessa 4 vuotta. Selvä enemmistö vastaajista oli opinnoissaan syventävien opintojen vaiheessa, mikä saattaa kärjistää identiteettikysymyksiä.

Kyselylomakkeessa esitettiin erilaisia sosiaalisia suhteisiin, ryhmästatukseen ja -prestiisiin, henkilöidenvälisiin kontakteihin ja ryhmienväliseen kilpailuun perustuvia väittämiä, joiden avulla tarkastelimme opiskelijoiden akateemista samaistumisprosessia. Väittämät perustuivat edellä mainittuihin Lipposen ym. (2005) sekä Maelin ja Ashforthin (1992) käsityksiin yksilöiden identiteetinmuodostuksesta ja samaistumisprosesseista.

Taulukkoon 1 on tiivistetty Rural Studies -opiskelijoiden mielipiteet kyselyssä esitetyistä samaistumisväittämistä. Väittämät 1–6 liittyvät edellä esitettyyn olettamukseen siitä, että muiden osoittama arvostus yksilön ryhmävalintaa kohtaan lisää hänen samaistumistaan tähän ryhmään. Vastauksista havaitaan, että RS-opiskelijat ovat kiinnostuneita muiden mielipiteistä sekä omaa laitostaan/oppiainettaan että RS-ohjelmaa kohtaan. Siten olettamuksemme nykyopiskelijoiden hybridistä akateemisesta identiteetistä saa tukea: maaseutualan opiskelijoilla samaistumisen kohteena on sekä oma oppiaine kotiyliopistossa että maaseutualan verkostossa. Toisaalta, kun kysyttiin suoraan toisten osoittamaa arvostusta samoja asioita kohtaan (väittämät 3 ja 4), opiskelijoiden mielipiteet muiden arvostuksista tulivat epäilevimmit ja epävarmimmiksi. Mielipiteet oman laitoksen etevämyydestä menivät melko tasan eri vastausvaihtoehtojen välillä ja peräti kaksi kolmasosaa vastaajista ei osannut sanoa RS-ohjelman arvostuksesta mitään. Mielenkiintoista kuitenkin on, että opiskelua omalla laitoksella ei nähdä tärkeänä tekijänä oman uran kannalta, kun puolestaan enemmistö vastaajista piti RS-opintoja tärkeinä työelämässä menestymiselle (väittämät 5 ja 6). Tämä tulos on yhteneväinen sen olettamuksemme kanssa, että perinteisen akateemisen koulutuksen funktio on yleissivistävässä ja teoreettisessa koulutuksessa, kun taas erillisten maisteriohjelmien ja -opintojen merkitys opiskelijoille on niiden avulla saatavissa työelämänvalmiuksissa.

Väittämät 7–11 liittyvät olettamuksiin alaryhmien välisestä kilpailusta ja niiden epäoikeudenmukaisesta

kohtelusta, jolloin toimijoiden oletettiin samaistuvan sitä enemmän omiin alaryhmiinsä, mitä enemmän tällaista toimintaa esiintyy. Kyselyyn vastanneet opiskelijat eivät tunnu samaistuvan pelkästään omaan alaryhmäänsä. Vastausten perusteella opiskelijat eivät ole juurikaan kokeneet kilpailua tai epäoikeudenmukais- ta kohtelua eri yliopistojen tai laitosten välillä. Toisaalta epävarmojen vastaajien määrä oli melko suuri näiden väittämien kohdalla. Vastaajat olivat kuitenkin yksimielisiä sen suhteen, että he vertailevat ja arvioivat oman alansa yksikköjä toisiinsa. Tämä tuntuu luonnolliselta toiminnalta, koska eri laitosten opiskelijat tapaavat toisiaan ja keskustelevat omista opiskelukokemuksistaan kotiyliopistoissaan ilman, että tällaiseen keskusteluun liittyisi sen suurempia kilpailuasenteita.

Opiskelijoiden kokemuksia RS-opintojen merkityksestä heidän omalle tulevaisuudelleen sekä siitä, miten paljon opinnot ovat muuttaneet heidän maaseutukäsitystään, käsiteltiin väittämässä 12 - 15. Vastanneiden mielestä koulutus on pääasiassa parantanut heidän asemaansa työmarkkinoilla, vieläpä yksimielisemmin kuin kysyttäessä koulutuksen merkitystä yleensä oman alan opiskelijoiden urakehitykselle. Samoin suuri osa vastanneista oli sitä mieltä, että omiin opintoihin liittyneet toiveet olivat toteutuneet ohjelmassa. RS-ohjelma on myös muuttanut opiskelijoiden suhtautumista maaseutuun. Kolme neljästä vastaajasta oli sitä mieltä, että heidän käsityksensä maaseudusta oli uudistunut opintojen aikana. Tästä huolimatta moni ilmoitti maaseutualan opintojen vahvistaneen heidän perinteistä kuvaansa maaseudusta. Moderni ja perinteinen näkemys maaseudusta eivät siis ole toisiaan poissulkevia käsitteitä. Päinvastoin ne tuntuvat muodostavan toisiaan tukevat elementit identiteetin rakentamiseen.

Viimeiset väittämät 16 ja 17 koskevat opiskelijoiden RS-opintojen positiivisia sosiaalisia kokemuksia. Samaistumisprosessiolettamuksen mukaan toimijan positiiviset sosiaaliset kontaktit jonkin ryhmän kanssa vahvistavat hänen samaistumistaan siihen. Vastaukset näihin kahteen väittämään kertovat, että melko moni vastaajista on jossakin määrin samaistunut RS-ohjelmaan, kun samaistumista tarkastellaan sosiaalisten suhteiden ja itsetuntemuksen laadulla. Vastaajat katsoivat koulutuksen monipuolistaneen heidän sosiaalisia suhteitaan ja lisänneen heidän omanarvon-

TAULUKKO 2. Sosiaalisten suhteiden tärkeyden nelikenttä

Sosiaalisten suhteiden tärkeys Rural Studies -ohjelmassa (%)	Sosiaalisten suhteiden tärkeys omalla laitoksella (lkm)	
	Tärkeä	Vähemmän tärkeä
Tärkeä	6	11
Vähemmän tärkeä	16	5

N = 38

tunnetaan.

Opiskelijoiden samaistumista sekä oman laitoksen että RS-ohjelman opiskelijoiksi lähestyttiin edellisten vääntämien lisäksi kysymällä heidän tärkeimmiksi kokemistaan sosiaalisista suhteista². Tarkastelimme sosiaalisten suhteiden tärkeyseroja oman laitoksen ja RS-ohjelman välillä siten, että suhteet dikotomisoitiin tärkeiksi ja vähemmän tärkeiksi. Mikäli oma laitos tai RS-ohjelma oli asetettu ensimmäiselle tai toiselle tilalle sosiaalisten suhteiden tärkeyden kannalta, tämä suhde dikotomisoitiin tärkeäksi. Vastaavasti, jos instanssi asetettiin kolmannelle tai neljännelle tilalle, tämä sosiaalinen suhde luokiteltiin vähemmän tärkeäksi. Siten saatiin aikaan seuraavanlainen nelikenttä sosiaalisten suhteiden koetuista tärkeydestä (taulukko 2).

Jakamalla sosiaaliset suhteet kahteen luokkaan tärkeyden perusteella, voimme havaita, että vain kuudella vastaajalla sosiaaliset suhteet olivat tärkeitä kummassakin oppimisympäristössä. Tämä ryhmä voidaan sijoittaa samaistujaprofilien nelikentässä (ks. kuvio 1) transkulturoituviin samaistujiin. Heidän akateeminen identiteettinsä ei ole kiinnittynyt yhteen kokonaisuuteen, vaan se on jakaantunut kahteen, yhtä tärkeään oppimisympäristöön. Enemmistö vastaajista voidaan kuitenkin sijoittaa kenttään, jossa toinen oppimisympäristö on hallitseva sosiaalisten suhteiden tärkeyden kannalta. 16:lle vastaajalle sosiaaliset suhteet omalla laitoksella olivat tärkeitä ja RS-ohjelmassa

vähemmän tärkeitä, jolloin he ovat samaistujaprofililtaan alaryhmään samaistujia. Vastaavasti 11:lle vastaajalle sosiaaliset suhteet olivat tärkeitä RS-ohjelmassa ja vähemmän tärkeitä omalla laitoksella. Tätä ryhmää kutsumme yläryhmään samaistujiksi.

Akateemiselta identiteetiltään epävarmaksi ryhmäksi muodostui viiden vastaajan ryhmä, jonka sosiaaliset suhteet kumpaakin oppimisympäristöön olivat vähemmän tärkeitä. Samaistujaprofililtaan kutsumme heitä ei-samaistujiksi eli opiskelijoiksi, joiden akateemista identiteettiä määrittävät muut seikat kuin sosiaaliset suhteet oppimisympäristöissä, tai joiden akateeminen identiteetti ylipäätään on heikko.

Vaikka saadut vastaukset ovat lähinnä suuntaa antavia, voimme kuitenkin todeta, että ne myötäilevät hahmottelemaamme akateemisen identiteetin muutosta. Verkostomaisempaan muotoon siirtyneessä yliopistomaailmassa opiskelijoiden akateeminen identiteetti ei enää rakennu yhden oppiaineen, laitoksen tai yliopiston varaan, vaan siihen kasautuu aineksia erillisistä maisteriopinnoista, opiskelijavaihtokokemuksista ulkomailla sekä muista opiskelijaliikkuvuuden muodoista. Akateemiseen identifiikaatioon vaikuttavat yhä enemmän opiskelijoiden omat odotukset työelämään sijoittumisessa. Kuten Harris (2005: 425) on todennut, instrumentaaliset ja taloudelliset arvot ovat tulleet akateemisia arvoja tärkeämmiksi akateemista identiteettiä muokkaaviksi tekijöiksi.

² Vastaajien arvioimat toimintaympäristöt sosiaalisten suhteiden tärkeyden suhteen olivat Rural Studies -ohjelma, oma laitos/oppiaine, muu opiskeluyhteys ja muu opiskelijan mainitsema yhteys.

Toimijakysely

Toimijakysely toteutettiin syyskuun 2007 alussa. Opetusohjelman imagoa rakentavaa taustayhteisöä edustivat opetusohjelmaa koordinoivan toimiston johtaja Torsti Hyyryläinen ja koordinaattori Eeva Uusitalo, silloiset johtokunnan jäsenet sekä ohjelman yliopistokohtaiset tiedotushenkilöt. Imagon muokkausta on kyselyn lisäksi pyritty hahmottamaan RS-ohjelman ”historiikista” (Hyyryläinen & Uusitalo 2006) sekä laajemmin ohjelman verkkosivuilta.

Opiskelijoiden tavoin opettajat ja vastaavat toimijat vastasivat kyselyyn melko laiskasti. Koska vastaukset saatiin vain kahdeksalta henkilöltä eli noin kolmannekselta taustayhteisön jäsenistä, kyselyä käytetään tässä lähinnä tausta-aineistona opiskelijoiden samaistumistuntemuksille. Toimijoille esitettiin sähköpostin välityksellä seuraavat viisi oppiaineimagon kannalta keskeistä kysymystä:

- 1) Miten olet päätenyt RS-verkoston opettajaksi?
- 2) Miten Sinun mielestäsi verkoston imagoa on rakennettu? Miten itse olet sitä rakentanut ja miten haluaisit sitä rakentaa?
- 3) Miten RS-verkoston imago on vaikuttanut omaan toimintaympäristösi/työympäristöösi?
- 4) Miten Sinun mielestäsi maaseutu vetoaa nykyopiskelijoihin? Omat toimenpide-ehdotukset kiinnostavuuden lisäämiseksi?
- 5) Kirjoita vapaasti RS-verkostosta

Vastaajajoukon pienuuden vuoksi analyysi pysyttelee kuvailevalla tasolla, mutta koska vastaukset toistuivat lähes kaikilla samankaltaisina, niillä voi nähdä olevan suuntaa antavaa merkitystä. Yksi vastaajista kuvaa RS-ohjelman syntyneen neljässä vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa oli maaseutututkijoiden vapaamuotoinen yhteistyö, mikä 1990 -luvun alkupuolella instituutionalisoitui *Maaseudun uusi aika* -yhdistykseksi. Toisessa vaiheessa muutamat aktiivit olivat mukana maaseutupoliittisessa valmistelutyössä, mikä vaikutti keskeisesti RS-verkoston perustamiseen ja maaseutuopetuksen näkyvyyden lisääntymiseen muun muassa koordinaatioyksikön perustamisen myötä. Kolmannessa vaiheessa mukaan tulivat eri yliopistot, jotka ovat markkinoineet verkostoa omien kanaviensa kautta. Viimeisessä vaiheessa osaksi RS-verkostoa ja sen näkyvyyttä ovat tulleet opetusohjelmaan valitut opiskelijat.

”Opetusohjelmasta on tullut jo jonkin sortin instituutio ja se tunnetaan yliopistopiireissä”, kuvailee yksi vastaajista. Kaikki vastaajat pitivät koordinaatioyksikön työtä RS-opintojen markkinoinnissa ja edistämässä onnistuneena. Vastaajien mielestä verkoston tunnettavuus eri yliopistoissa on reilussa kymmenessä vuodessa lisääntynyt merkittävästi. RS-opintojen katsottiin olevan ”yhteiskunnallisesti kiinnostavia” ja niiden avulla saavutettavan osaamisen ”tärkeäksi osaksi suomalaisen politiikan toteuttamista ja tutkimista”. Resurssien niukkuus ja etenkin niiden määrällinen väheneminen aiheuttaa kuitenkin huolta jatkon kannalta. ”Koko yhteiskunnan projektiluontoisuus näkyy tässäkin opetusohjelmassa. Perusvoimavarat ovat todella niukat”, kuvaili yksi tiedotustyöstä vastaava henkilö tilannetta. Liike-elämä ”koulutuspalveluteollisuutena” ei siis ainakaan vielä ole osoittanut kiinnostusta koulutusohjelman rahoittamiseen tai kehittämiseen (vrt. Ball 2004: 10).

Osa vastaajista on ollut mukana RS-ohjelmassa sen alusta saakka kaikissa sen vaiheissa eli he kuuluvat niin sanottuun maaseutututkimuksen ja -opetuksen sisäpiiriin. Lisäksi heiltä kaikilta löytyy vahva henkilökohtainen sidos maaseutuun oman elämänhistorian kautta. ”Olen maaseudun poikia ja siksi toimintaympäristön kehitys ja kehittäminen on aina kiinnostanut”, yksi opettajista toteaa. Sitoutuminen opetusohjelman aihepiiriin juontaa siis pitkälle aikaan ennen akateemisen uran alkua.

Toisen ryhmän vastaajista muodostivat ”työn puolesta mukaan joutuneet”. He pitivät kursssia tai tiedotivat työnsä puolesta opintokokonaisuudesta. Heidän sidoksensa maaseutuun oli heikompi tai sitä ei ollut lainkaan. Yksi koordinaatioryhmäläinen uskoi, että monet kyselyyn vastaamatta jättäneistä ovat juuri näitä ”normaaleja leipäopettajia”, joilla ei ole kovin intohimoista suhdetta maaseutuun muuten kuin tutkimusaiheena. Kummankin ryhmän edustajat korostivat opiskelijoiden maaseutuhenkistä taustaa – lähes kaikilla heidän tuntemillaan opiskelijoilla oli jokin elämänhistoriallinen sidos maaseutuun. Samalla kaikki kuitenkin katsoivat, että RS-opinnoilla oli varsin laaja yhteiskunnallinen konteksti. Maaseutu nähtiin ikään kuin globaalien tapahtumien näyttämöksi ja vahvasti vuorovaikutuksellisenä kaupunkiympäristön kanssa. Lisäksi Suomen asema Euroopan unionin maaseutuvaltaisimpana maana nähtiin voimavarana,

johon perustui vahva usko maaseutuopintojen asemaan tulevaisuudessakin. Tätä taustaa vasten ei olisi yllätys, jos jokin koulutuspalveluja tuottava yksityinen (monikansallinen) taho kiinnostuisi RS-opinnoista (vrt. Ball 2004: 11).

Maaseututaustaiset, ”sitoutuneet” opettajat näkivät oman työnsä kutsumuksena työskennellä ”hyvän asian puolesta”, vaikka maaseutututkimusta ja -opetusta ei usein omassa työyhteisössä arvostettukaan. Tosin viime vuosina tilanteen sanottiin parantuneen. Kaikki ”työn puolesta mukaan joutuneet” opettajat ja tiedottajat olivat huomanneet opintokokonaisuuden vaikeudet vakuuttaa kaupunkitaustaiset opiskelijat omasta tärkeydestään ja tulevaisuuden työmarkkinoista. Tosin hyvän tiedottamisen ja imago rakentamisen sanottiin vaikuttaneen siihen, että koulutusohjelma nähtiin mahdollisuudeksi työllistää itsensä etenkin aloilla, joilla ei ole ollut vahvaa professionaalista taustaa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että perinteisesti heikon ammattistatuksen omaavien oppiaineiden, kuten alue- ja maantieteen sekä yhteiskuntatieteiden, opiskelijoita hakeutuu runsaasti RS-opintoihin. RS-opinnot ovatkin hyvä esimerkki työelämän valmiuksien tulemisesta erittäin vahvaksi osaksi akateemisen identiteetin rakennusaineiksi. Opinto-ohjelman tarkoituksena on erään vastaajan sanoin ”kouluttaa EU-ajan maaseutuosaajia, joilla on tietämys, miten EU toimii ja jotka selviävät monimutkaista hallintokäytännöistä”.

Tulevaisuuden kannalta kaikki vastaajat näkivät tärkeäksi kysymyksen, miten hyvin RS-opinto-ohjelma pystyy rakentamaan imagoaan ja markkinoimaan itseään niille opiskelijoille, joilla ei ole maaseututaustaa. Jos opinto-ohjelma onnistuu avautumaan yhä enemmän kansainväliseen suuntaan ja vakuuttamaan suomalaisen maaseutututkimuksen ja -politiikan olevan kansainvälistä huipputasoa, tulevaisuus on taattu. Kuitenkin monen vastaajan takaraivossa tuntuivat kaivertavan supistuvien resurssien realiteetit, sillä monien verkostossa mukana olevien tutkijoiden ja opettajien taustayliopistot ovat supistaneet opintokokonaisuudelle suunnattuja varoja.

Toimijakysely vahvistaa opiskelijakyselyn tuloksia. Kaikki vastaajat painottivat opiskelijoiden maaseututaustan merkitystä opintokokonaisuuteen hakeutumisessa. Se, miksi maaseutu ja sen tulevaisuus vetoavat huomattavasti enemmän naisiin kuin miehiin, jäi

ainakin osittain arvoitukseksi. Voisiko olla niin, että maaseutu ja siihen liitetyt arvot, kuten jatkuvuus ja luonnonläheisyys, vetoavat enemmän naisiin kuin urbaanimmin ja teknologisemmin orientoituneisiin nuoriin miehiin? Olisiko sukupuolijakaumassa sittenkin kyse RS-opintojen sisällöllisestä painotuksesta? Joka tapauksessa toimijamielipiteissä tuotiin korostetusti esille Suomen asema Euroopan unionin maaseutumaisimpana maana sekä Suomessa jo pitkään harjoitettu yritys- ja asukaslähtöisempi maaseutupolitiikka erotuksena muiden maiden harjoittamasta yksipuolisemmasta maatalouspolitiikasta (ks. esim. Uusitalo 2003). On kuitenkin varmaa, että myös RS-opintokokonaisuus joutuu arvioimaan itseään yhä uudelleen ja muuttamaan toimintatapojaan yhä kasvavien tulostavoitteiden ja tehokkuusvaatimusten paineissa.

Johtopäätökset

Koulutuspolitiikassa kannattaa varautua kiihkeän uudistusvaiheen aiheuttamien kulttuurisiin viiveisiin – aiempien toimintatapojen yhä jatkuviin vaikutuksiin uudessa tilanteessa. Pelkkä osaamistaso ei ratkaise opiskelijoiden sopeutumista, vaan sen rinnalla merkitystään kasvattaa uudistusten yhteydessä vähälle huomiolle jäänyt akateeminen samaistuminen. Akateemisen samaistumisen tunnistaminen voi opettajan kannalta olla jopa osaamistasoa tärkeämpää, koska siinä puhutaan tiedon ohella sosiaalisen kiintymyksen ja uskollisuuden kaltaisista tunteista, joilla on taipumus ohjata tiedonintressejä voimakkaasti.

Yleinen tunnelma yliopistomaailmassa tuntuu olevan, että Euroopan unionin, OECD:n ja etenkin Unescon korostama koulutusjärjestelmien kansallisen moninaisuuden vaatimus on jäänyt tyhjäksi puheeksi ja kaikkialla koulutuksen tuloksellisuudessa toimivat eräänlaiset ”yksi koko sopii kaikille” -kriteerit. Tietysti, vaikka kehityskulut ovat lähes kaikkialla samanlaisia, trendien nopeus vaihtelee eri maissa ja eri alueilla (Ball 2004: 12). Jos 1960- ja 70-luvuilla nosteessa oli esimerkiksi kriittinen yhteiskunnallisuus, nyt tuntuu vahvoilla olevan opetetun sisällön sovellettavuus ja selkeät työmarkkinavasteet. Risto Rinnettä (2005: 71, 92) mukaillen kysymme, ollaanko koulutuksessa jo peruuttamattomasti tiellä kohti ”yksityisten koulutusmarkkinoiden myyntitarvaa”. Niukoista hakija-

määristä kilpailtaessa entistä tärkeämmäksi tavoitteeksi on muodostunut näkyvyys julkisuudessa eikä tätä näkyvyyttä aina hankita hienovaraisin keinoin. Vaikea haaste koko Suomen koulutuskentässä saattaa monivuotisen opiskelun kannalta olla kauaskantoisen suunnittelun vaikeus verrattuna nopeaan, nykyhetken kriteerein menestyksellistä tulevaisuutta lupaavan imagon rakentamiseen.

Rural Studies -opetusohjelman taustayhteisössä ymmärretään hyvin, että monelle urbaania IT-sukupolvea edustavalle, ainakin mies-, opiskelijalle maaseutumaisuus näyttäytyy vieraana ja epämuodikkaana lähtökohtana elämänuralle. Opetusohjelman koordinaattorit myöntävät avoimesti pyrkivänsä rakentamaan ohjelmalle houkuttelevaa, ajankohtaisiin ilmiöihin kiinnittyvää imagoa. Vetäjät ja opiskelijat ovat olleet yksimielisiä muun muassa opetusohjelman englanninkielisen nimen tärkeydestä.

Kuitenkin RS-opetusohjelman imagonrakentajat ovat joutuneet ottamaan huomioon muutamia reunaehtoja. Näitä ovat edellä mainittujen maaseudun vähäisen houkuttavuuden ja oppiainekulttuurien välisten vetojen lisäksi lähiopetuksesta lankeavat kustannukset sekä opiskelijajoukon lähes täydellinen naisistuminen. Mitenkään väheksymättä oppiaineen tarvetta tai sisältöjä RS-opetusohjelmasta on monen uusalan tapaan saattanut tulla kirjastoinformatiikan kaltainen reunaheimo akateemisella kentällä (vrt. Ylijoki 1998: 76). Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että opetusohjelmalla olisi huonommat mahdollisuudet selviytyä; päinvastoin monet traditionaaliset opinalat vaikuttavat olevan suurissa vaikeuksissa kaikille yhteisten, mutta sittenkin varsin rajatusti määriteltyjen tuloksellisuusvaatimusten kanssa.

Mitä tulee opiskelijoiden akateemiseen identiteettiin, RS-opiskelijat näyttäisivät tämän pienen otoksen perusteella omaksuneen koulutusohjelmalleen rakennettua ”halutun” identiteetin päättäväisesti osaksi omaa akateemista identiteettiään. Vastaajat kokivat RS-opintojen kulttuurisen yhteisön omaa sosiaalista orientaatiotaan tukevaksi jäsenyydeksi. Tällaiset kokemukset pätevät siis kyselyyn vastanneisiin. Onkin aiheellista pohtia, miksi kyselyyn osallistuminen oli niin vähäistä sekä opiskelijoiden että opettajien ja muiden toimijoiden keskuudessa. Onko syytä olettaa, että vastaamatta jättäneiden joukossa akateemiseen identiteettiin liittyvät kysymykset ovat luonteeltaan

toissijaisia, vai eikö niitä ymmärretä osaksi opiskeluprosessia? Opetusohjelmalla halutaan kenties pääasiassa parantaa omaa asemaa tulevilla työmarkkinoilla eikä kyselyyn vastaamisen koeta tukevan tätä päämäärää. Toimijakyselyssä jättivät vastaamatta henkilöt, jotka olivat työn puolesta mukaan joutuneita, kun vastaajista suurin osa oli maaseutuopintoihin ”sitoutuneita”.

Edellä kysyttiin, millaisen opiskelija-aineksen transkulturoituvat opiskelijat muodostavat? Vaikuttaa siltä, että kysymyksessä on liikkuva opiskelija-joukko, joka murroksaikoina kasvaa suuremmaksi, kunnes taas hajaantuu systeemin vakiintuessa. Suomessakin yleisesti ottaen lisääntyneet transkulttuuriset opiskelijat muodostavat ikään kuin akateemisen diasporan, mikä on omiaan vahvistamaan tieteenalojen ja paradigmojen muutosta. Perinteisten opinalojen väliin asettuva kulttuurinen kontaktivyyöhyke on opiskelija-ainekseltaan heterogeeninen ja tämä heterogeenisyys koetaan usein pedagogisena resurssina. Saattaa kuitenkin olla liian aikaista todeta mitään lopullista tässä käsitellyn ryhmän todellisesta luonteesta.

Mielestämme olisi tärkeää, että sekä akateemisen identiteetin että oppiaineen imagon kehitystä seurattaisiin pitkäjänteisesti. Jatkossa RS-ohjelman vertailukohtana tulisi mahdollisuuksien mukaan käyttää jotain toista verkosto-ohjelmaa (esim. *Matkailualan verkostoyliopistoa*, *HILMA-naistutkimuksen verkostoa*). Tällaisella seurannalla olisi kenties laajempaakin käyttöä erityisesti verkostomuotoista ja muuta yliopistojen välistä opetusyhteistyötä kehitettäessä.

Nyt saatujen tulosten perusteella opiskelijat kyllä edustavat erilaisia akateemisia ja alueellisia lähtökulttuureita, mutta he saattavat silti muodostaa juuri näissä kulttuureissa voimakkaasti toisiinsa linkittyneen ja samanmielisen fraktion. Jaetuissa piirteissä tuntuvat korostuvan ei vain opetuksen, vaan koko aihepiiriin myönteiset miellelyhtymät. Kysymys ei ehkä olekaan vain oppiaineeseen perustuvasta imagosta vaan tiettyyn maisema- ja elinkeinoperinteeseen liittyvästä kiinnittymisestä ja kaipuusta tai maaseutuun liitetystä positiivisista luontoarvoista. Voitaneen puhua pragmaattisesta työelämäorientaatiosta ja henkeväen perustelun antavasta maaseutuhenkisyydestä.

Akateemisen identiteetin ja imagon muokkaus kuuluvat hyvin henkilökohtaisten kysymysten joukkoon. Todennäköistä kuitenkin on, että nykyisen kal-

taisessa muutostilassa olevan yliopistomaailman ja -politiikan myötä opiskelijoiden identiteetit ja oppiaineiden imago ovat jatkuvassa murroksessa. Sen takia olisi tärkeää tutkia myös tulevaisuudessa, miten opiskelijat reagoivat murrokseen ja miten reaktiot vaikuttavat heidän koulutusorientaatioihinsa. Jatkossa tarkastelua kannattaisi kenties laajentaa siihen, mikä ylipäätään on yksittäisen oppiaineen paikka suhteessa muihin oppiaineisiin esimerkiksi sen kautta, mitkä ovat oppiaineen yhteydet yliopiston ulkopuolisiin toimijoihin, kuten Euroopan unioniin, opetusministeriöön, paikallispäättäjiin ja elinkeinoelämään.

LÄHTEET

- Baldwin, Richard 2006. Globalisation: the Great Unbundling(s). Economic Council of Finland. Prime Minister's Office, Helsinki
- Ball, Stephen J. 2004. Suorituskeskeisyys ja yksityistäminen jälkihyvinvointivaltion koulutuspolitiikassa. *Kasvatus* 35 (1): 6–20.
- Becher, Tony 1989. Academic Tribes and Territories. Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines. The Society for Research into Higher Education & Open University Press, Milton Keynes.
- Hall, Stuart 1999. Identiteetti. Suom. toim. Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha. Vastapaino, Tampere.
- Harvey, David 2008. Uusliberalismin lyhyt historia. Suom. Koskinen, Kaisa. Vastapaino, Tampere.
- Harris, Suzy 2005. Rethinking academic identities in neo-liberal times. *Teaching in Higher Education* 10(4): 421–433.
- Hiltunen, Aino-Maija, Uusitalo, Eeva, Hietanen, Olli, Hyryläinen, Torsti, Kettunen, Sari & Söderlund, Sari 2009. Dynaaminen laatunäkemyksen kolmen yliopistoverkoston kehittävä vertaisarviointi. *Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja* 13: 2009. Korkeakoulujen arviointineuvosto, Tampere.
- Hyvärinen, Seija 2002. Opiskelijat suunnittelijoina. Opiskelijoiden Rural Studies -ideointiryhmän tuloksia. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Hyvärinen, Seija & Pylkkänen, Päivi 2002. Kiinnostavatko maaseutuun liittyvät opinnot? Yhteenveto kyselystä Helsingin, Joensuun ja Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden parissa. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Hyryläinen, Torsti & Uusitalo, Eero 2006. Opetusideoita ja -aineistoja. *Terra* 118: 3–4.
- James, William 1890/1983. *The Principles of Psychology*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Lipponen, Jukka, Helkama, Klaus, Olkkonen, Maria-Elena & Juslin, Milla 2005. Predicting the different profiles of organizational identification: A case of shipyard subcontractors. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 78(1): 97–112.
- Mael, Fred & Ashforth, Blake E. 1992. Alumni and their alma mater: A partial test of the reformulated model of organizational identification. *Journal of organizational behaviour* 13(2): 103–123.
- Ogburn, William 1964. *On Culture and Social Change: Selected papers*. University of Chicago Press, Chicago.
- OPM 2007. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/> [viitattu 25.9.2007].
- Pizzorno, Alessandro 1992. On the Individualistic Theory of Social Theory. Teoksessa: Bourdieu, Pierre & J. Coleman, James S. (toim.): *Social Theory for a Changing Society*. Westview Press, San Francisco, Oxford and New York. 209–231.
- Rinne, Risto 2005. Globalisaatio, ylikansalliset järjestöt ja kansallisen yliopistopolitiikan taittuminen. Teoksessa: Häyrynen, Simo (toim.). *Kulttuurin arviointi ja vaikutuksen väylät*. Cupore 12/2005. Helsingin yliopistopaino, Helsinki. 69–102.
- Rural Studies. 2010. Saatavissa: <http://www.ruralstudies.fi>. [viitattu 19.3.2010].
- Uusitalo, Eero 2003. Maaseutu kansan vai hallinnon käsissä? Kunnallisan kehittämissäätöön (KAKS) Polemia-sarjan julkaisunumero 49. Kunnallisan kehittämissäätö, Helsinki.
- Ylijoki, Oili-Helena 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio. Vastapaino, Tampere. ■